

Sivistysvaliokunnan mietintö 16/1996 vp

Hallituksen esitys laiksi opintotukilain muuttamisesta

Eduskunta on 8 päivänä lokakuuta 1996 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen 161/1996 vp.

Valiokunta on tässä yhteydessä ottanut käsiteltäväkseen myös eduskunnan 18 päivänä lokakuuta 1995 valiokuntaan lähettämän ed. Aulan ym. lakialoitteen 43/1995 vp laiksi opintotukilain muuttamisesta.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina neuvotteleva virkamies Leena Koskinen opetusministeriöstä, johtaja Seppo Naumanen Kansaneläkelaitoksen opintotukikeskuksesta, sosiaalipoliittinen sihteeri Sirpa Hartojoki Suomen ylioppilaskuntien liitto ry:stä, sosiaalipoliittinen sihteeri Terhi Koulumies Suomen Ammattikorkeakouluopiskelijakuntien Liitto SAMOK ry:stä ja projektisihteeri Tanja Harjunen Suomen Ammattiin Opiskelevien Keskusliitto SAKKI ry:stä.

Hallituksen esitys ja lakialoite

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan muutoksia opintotukilain korkeakouluopiskelijoiden ylempää korkeakoulututkintoa koskevaa enimmäistukiaikaa, ammattikorkeakouluopintojen opintotukiaikaa, opintorahan määrää ja aikuisopintorahan myöntämisperusteita koskeviin säännöksiin.

Ylempään korkeakoulututkintoon myönnettävää opintotuen enimmäisaikaa ehdotetaan pidennettäväksi nykyisestä 55 tukikuukaudesta silloin, kun opiskelija suorittaa tutkintoa tai opiskelee koulutusohjelmassa, joka on tavanomaista laajempi. Kun opintojen viivästyminen on aiheutunut opintojen edistymiseen merkittävästi vaikuttaneesta sairaudesta tai muusta erityisen painavasta syystä, tukiaikaa voitaisiin pidentää enintään yhdeksällä kuukaudella. Tuki myönnettäisiin kuitenkin vain silloin, kun on arvioitavissa, että tutkinnon suorittaminen on mahdollista yhden lukuvuoden aikana.

Ammattikorkeakouluopintojen osalta ehdotetaan, että väliaikaisten ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden opintotukeen oikeuttava aika määriteltäisiin opintotukikuukausina ja väliaikaisissa ammattikorkeakouluissa käytetyt opintotukikuukaudet otettaisiin huomioon korkeakouluopintojen tukikuukausina. Samalla ehdotetaan, että väliaikaisiin ammattikorkeakouluihin perustettaisiin opintotukilautakunnat.

Täysimääräiseen opintorahaan oikeuttava ikäraja ehdotetaan alennettavaksi nykyisestä 20 vuodesta 19 vuoteen niiden opiskelijoiden osalta, jotka asuvat muualla kuin vanhempiensa luona. Aikuisopintorahan myöntämisperusteita ehdotetaan samanaikaisesti muutettavaksi siten, että aikuisopintorahan myöntämisperusteena olisi tähän asti edellytetyn 30—54 vuoden iän lisäksi myös se, että henkilölle aiheutuu opintojen aloittamisesta ansionmenetystä.

Ehdotus liittyy vuoden 1997 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1997 kuitenkin siten, että ammattikorkeakouluopintoja koskevia säännöksiä, 19-vuotiaiden opintorahan määrän korotusta ja aikuisopintorahan myöntämisperusteiden muutosta sovellettaisiin 1 päivästä elokuuta 1997.

Lakialoite

Aloitteessa ehdotetaan opintotukiudistuksen jatkamista siten, että kodin ulkopuolella asuvien opiskelijoiden 20 vuoden ikään perustuvasta opintorahan porrastuksesta luovutaan asteittain vuosien 1996 ja 1997 aikana. Näin ollen alle 20-vuotiaiden opiskelijoiden epäoikeudenmukainen asema korjaantuu. Samoin esitetään opintorahan ja sen asumislisän palauttamista Lipposen hallituksen tekemiä leikkauksia edeltävälle tasolle.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Muutokset parantavat osaltaan opiskelijoiden toimeentulomahdollisuuksia. Valiokunta myös pitää opiskelijoiden toimeentulon ja tukijärjestelmien yhteensovituksen kannalta tarkoituksenmukaisena, että opintotukea kehitetään opiskelijoiden ensisijaisena toimeentulomuotona. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Hallituksen esityksessä olevan, tukiaikaa koskevan 7 b §:n mukaan tukikuukausi katsotaan käytetyksi vaikka opiskelija maksaisi vapaaehtoisesti takaisin liikaa maksetun opintorahan tai aikuisopintorahan. Valiokunnan mielestä tämä saattaa johtaa eräissä tilanteissa kohtuuttomuuksiin opiskelijan kannalta. Opiskelijan voi olla vaikea etukäteen tietää tulojensa määrää, minkä seurauksena kuukausikohtainen tuloraja voi ylittyä tahattomasti. Koska opintotukikuukausien määrä myös on rajoitettu, valiokunta ehdottaa säännökseen muutosta, joka merkitsee lievennystä nykytilanteeseen. Valiokunta ehdottaa, että vapaaehtoinen takaisinmaksu palauttaa tukikuukauden, jos takaisinmaksu tapahtuu viimeistään tuen maksukuukautta seuraavan ka-

lenterikuukauden aikana. Tämä myös muuttaa opintotukijärjestelmää oikeudenmukaisemmaksi ja kannustaa opiskelijaa vastuullisuuteen.

Koska valiokunta on hyväksynyt esityksen hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen pohjalta, lakialoitteeseen sisältyvä lakiehdotus ehdotetaan hylättäväksi.

Edellä esitetyn perusteella sivistysvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin muutoin muuttamattomana, paitsi 7 b § näin kuuluvana:

7 b §

Tukiajan käyttäminen

Tukikuukausi katsotaan käytetyksi, kun opintoraha (*poist.*) tai aikuisopintoraha (*poist.*) on maksettu. Takaisinperintä (*poist.*) ei palauta tukikuukautta uudelleen käytettäväksi, ellei takaisinperintä aiheudu virheellisestä maksatuksesta tai 6 §:ssä tarkoitetun etuuden takautuvasta maksatuksesta. Jos opintotuensaaja maksaa opintorahan tai aikuisopintorahan vapaaehtoisesti takaisin, tukikuukausi palautuu uudelleen käytettäväksi vain, jos takaisinmaksu tapahtuu viimeistään tuen maksukuukautta seuraavan kalenterikuukauden aikana.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Edelleen valiokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakialoitteeseen 43/1995 vp sisältyvä lakiehdotus hylättäisiin.

Helsingissä 20 päivänä marraskuuta 1996

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Kirsti Ala-Harja /kok, varapuheenjohtaja Jukka Gustafsson /sd ja jäsenet Tapio Karjalainen /sd (osittain), Ossi Korteniemi /kesk, Irina Krohn /vihr, Jaakko Laakso /vas, Markku Markkula /kok, Arja Ojala

/sd, Kalevi Olin /sd (osittain), Päivi Räsänen /skl, Aino Suholu /kesk, Sade Tahvanainen /sd, Hannu Takkula /kesk (osittain), Irja Tulonen /kok, Anu Vehviläinen /kesk ja Ulla-Maj Wideroos /r sekä varajäsen Kari Uotila /vas.

Vastalauseita

I

Itsenäisesti asuvien 19-vuotiaiden opiskelijoiden opintorahan tason korottaminen 20-vuotiaiden opintorahan tasolle on kannatettava ja pitkään odotettu uudistus. Myös opintotuen enimmäisajan pidennys mainituissa erityistapauksissa on kannatettava ja tarpeellinen muutos.

Helsingissä 20 päivänä marraskuuta 1996

Päivi Räsänen /skl

II

Ahon hallituksen aikana aloitettiin opintotukijärjestelmän uudistaminen. Opintorahan tasoa nostettiin tuntuvasti, samalla kun lainajärjestelmä muuttui markkinakorkoiseksi. Toimenpiteiden taustalla oli pyrkimys ehkäistä opiskelijoiden liiallista velkaantumista. Opintotukiuudistusta on tarpeen jatkaa. Keskusta onkin toistuvasti esittänyt opintotuen ongelmakohtien korjaamista alle 20-vuotiaiden osalta.

On hyvä, että hallitus lopulta lähti korjaamaan alle 20-vuotiaiden opiskelijoiden asemaa. Hallituksen esityksen mukaan täysimääräinen opintotuki ulotetaan elokuun 1997 alusta itsenäisesti asuviin 19-vuotiaisiin ja vuotta myöhemmin 18-vuotiaisiin. Mielestämme täysimääräinen opintotuki olisi tullut ulottaa kaikille muualla kuin vanhempien luona asuville alle 20-vuotiaille opiskelijoille.

Keskustan reilu vuosi sitten esittämällä mallilla kaikkien alle 20-vuotiaiden itsenäisesti asuvien opiskelijoiden opintoraha olisi nostettu vanhempien opiskelijoiden tasolle 1.8.1997 alkaen. Tämä malli on vieläkin mahdollista toteuttaa.

Valitettavaa on, että käsiteltävänä oleva esitys ei millään tavoin korjaa Lipposen hallituksen vuonna 1995 tekemää huomattavaa opintotukileikkausta.

Hallituksen tekemät leikkaukset opiskelijoiden perusturvaan lisäsivät opiskelijoiden velkaantumista ja loivat paineita kuntien toimeen-

Aiemmat opintotukilain epäkohdat siirtyvät kuitenkin nyt koskemaan alle 19-vuotiaita opiskelijoita. Opintorahan tason korottaminen olisi tullut ulottaa koskemaan myös itsenäisesti asuvia alle 19-vuotiaita opiskelijoita.

Leikkaukset vähensivät koulutukseen hakeutumiseen kannustusta, koska työttömyysturvan ja opintorahan ero suureni. Siksi niin opiskelijan kuin yhteiskunnankin etu on, että opintoraha palautettaisiin vuoden 1995 alun tasolle. Koska työttömyyden aikaista koulutustukea ollaan kehittämässä, olisi oikeudenmukaista, että myös päätoimisten opiskelijoiden opintotukea parannetaan. Rahaa tähän uudistukseen on, mitä osoittaa hallituksen ehdotus palkansaajille annettavasta 5,5 miljardin markan verokevennyksestä.

Mielestämme opintotukilain 11, 14 ja 16 § tulee hyväksyä ed. Aulan ym. lakialoitteen (LA 43/1995) mukaisesti. Aloitteen hyväksyminen merkitsisi opintotukiuudistuksen jatkamista siten, että kodin ulkopuolella asuvien opiskelijoiden 20 vuoden ikään perustuvasta opintorahan porrastuksesta luovutaan. Näin ollen alle 20-vuotiaiden opiskelijoiden epäoikeudenmukainen asema korjaantuu. Samoin aloitteen hyväksyminen tarkoittaisi opintorahan ja sen asumislisän palauttamista Lipposen hallituksen tekemiä leikkauksia edeltävälle tasolle.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvä lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/94) 7 §:n 2 momentti, 9 §:n 1 momentti, 11 §:n 1 ja 5 momentti, 14 §:n 2 momentti, 15 §:n 1 momentti, 16 §:n 1 momentti ja 20 §, sellaisina kuin näistä ovat 11 §:n 1 ja 5 momentti, 14 §:n 2 momentti ja 16 §:n 1 momentti 30 päivänä kesäkuuta 1995 annetussa laissa (940/95), sekä
lisätään lakiin uusi 7 a ja 7 b § sekä 11 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on mainitussa 30 päivänä kesäkuuta 1995 annetussa laissa, uusi 3 kohta, jolloin nykyinen 3 kohta siirtyy 4 kohdaksi, sekä 12 §:ään uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2—4 momentti siirtyy 3—5 momentiksi seuraavasti:

7, 7 a, 7 b ja 9 §
 (Kuten valiokunnan mietinnössä)

11 §

Opintorahan määrä

Jollei 17—22 §:stä muuta johdu, opintorahan määrä on:

1) vanhempien luona asuvalle 20 vuotta nuoremmalle korkeakoulussa opiskelevalle 350 markkaa ja muussa oppilaitoksessa 250 markkaa sekä 20 vuotta täyttäneelle korkeakoulussa opiskelevalle 750 markkaa ja muussa oppilaitoksessa opiskelevalle 500 markkaa kuukaudessa;

2) muualla kuin vanhempien luona asuvalle 20 vuotta nuoremmalle korkeakoulussa opiskelevalle 1 570 markkaa (poist.);

3) muualla kuin vanhempien luona asuvalle 20 vuotta nuoremmalle muussa oppilaitoksessa opiskelevalle 1 300 markkaa kuukaudessa; sekä

— — — — —
 (5 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

12 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

14 § (uusi)

Asumislisä

— — — — —
*Asumislisän määrä on 75 prosenttia kuukausi-
 vuokrasta tai vastikkeesta. Asumislisää ei makse-*

Helsingissä 20 päivänä marraskuuta 1996

Ossi Korteniemi /kesk
 Anu Vehviläinen /kesk

*ta, jos asumismenot ovat alle 200 markkaa kuukaudessa. Asumislisää ei myöskään makseta, jos opiskelija olisi oikeutettu maksuttomaan asuntola-
 paikkaan, ellei asetuksessa toisin säädetä. Kansanopiston tai liikunnan koulutuskeskuksen maksullisella linjalla opiskelevan, oppilaitoksen asuntolassa asuvan opiskelijan asumislisän määrä on kuitenkin 200 markkaa kuukaudessa. Asumislisää myönnettäessä asumismenoja ei oteta huomioon 1 275 markan ylittävältä osalta.*

15 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

16 § (uusi)

Valtiontakauksen suuruus

Opintolainan valtiontakauksen määrä tukikuukautta kohden on 18 vuotta täyttäneellä 1 200 markkaa, aikuisopintorahaa saavalla kuitenkin 1 700 markkaa. Jos hakija on alle 18-vuotias, takaus myönnetään 800 markan suuruisena.
 — — — — —

20 §

(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulosäännös
 (Kuten valiokunnan mietinnössä)

Aino Suhola /kesk
 Hannu Takkula /kesk